

Тарасюк І. В.,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри романської філології і перекладу
Запорізького національного університету

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ CONFINEMENT У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Анотація. Стаття присвячена проблемі вивчення засобів номінації концепту CONFINEMENT у сучасній французькій мові з огляду на вербалізацію ними когнітивних ознак цього концепту. З початку пандемії COVID-19 лінгвокультурний концепт CONFINEMENT зазнає активної номінації своїх базових і периферійних ознак. Оскільки слова різних номінативних класів водночас несуть інформацію про характер самої інформації та про конвенційний спосіб її позначення, їх значення є певним результатом концептуалізації. Дослідження виконано в межах лінгвоконцептології, яка розглядає концепт як різносубстратну одиницю, зміст якої ширший за лексичне та психолінгвістичне значення. Матеріалом дослідження слугували французькі тлумачні словники й публіцистичні тексти з франкомовних Інтернет видань за 2020–2021 роки. Аналіз значення слова confinement (як репрезентанта досліджуваного концепту), його синонімів показав, що в основі CONFINEMENT лежить динамічна когнітивна модель сценарного типу, складниками якої є «la cause du confinement» («причина стримування/обмеження»), «le sujet/l'instance qui confine» («суб'єкт/інстанція, який/яка стримує/обмежує»), «celui/ceux qui est/sont confiné(s)» («той/ті, кого стримують/обмежують»), «le temps de confinement» («час, на який стримують/обмежують»), «l'espace de confinement» («простір, у якому перебуває той, кого обмежують»). Аналіз діагностичних маркерів, які слугують актуалізаторами значення лексеми confinement у публіцистичних текстах, показав розгалужену систему класифікаційних ознак для кожного складника базового сценарію стримування в умовах пандемії. Отже, кожний усвідомлений елемент ситуації confinement (стримування), позначений мовцями номінаціями відповідного типу, інтерпретовано як такий, що є компонентом когнітивного сценарію в структурі концепту CONFINEMENT.

Ключові слова: лінгвокультурний концепт, номінація, номінативне поле, вербалізація, діагностичний маркер.

Постановка проблеми. Унаслідок пандемії коронавірусу COVID-19 концепт CONFINEMENT (*фр.* утримання, стримування, ув'язнення) активно вербалізується, чим набуває певної «номінативної щільності» (у термінах В.І. Карасика [1, с. 112]), що може свідчити про те, що у свідомості французьких мовців відбувається деталізація такого феномена як обмеження/стримування пересування громадян у просторі. Словом-репрезентантом є іменник *confinement*, у значенні якого передається частина властивих одноіменному концепту когнітивних ознак. Було б цікаво прослідкувати основні тенденції формування номінативного поля концепту CONFINEMENT з огляду на вербалізацію його структури та її складників в умовах активного номінативного процесу.

Отже, об'єктом дослідження є концепт CONFINEMENT як стійка репрезентація мовців про особливий тип примусового обмеження пересування в просторі, спричиненого пандемією COVID-19.

Предметом дослідження є номінативні засоби французької мови (лексичні, текстуальні тощо), у семантиці яких відображені ключові когнітивні ознаки концепту CONFINEMENT.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження має лінгвоконцептологічне спрямування, що передбачає опис концепту, його змісту, його еволюції, зв'язків у межах певних концептосфер тощо. Визначення поняття «концепт» є багатомірним з огляду на внесок різних учених у його розробку протягом становлення лінгвоконцептології. В огляді основних напрямів розвитку концептології в Україні О.П. Воробйова [2, с. 15–16] надає визначення концепту, інтегруючи дефініції російських учених О.С. Кубрякової та Ю.С. Степанова, зауваживши вплив на них більш ранніх розробок Р. Джекендоффа, А. Вежбицької, Р.І. Павільоніса й інших науковців. Сама вона робить висновок про корпускулярно-хвильову природу концепту, оскільки він має конденсовано матеріальну та «енергійно» хвильову іпостасі, які проявляються залежно від середовища його існування – мовного, культурного або художнього. За визначенням О.О. Селіванової, концепт – це «інформаційна структура свідомості, різносубстратна, певним чином організована одиниця пам'яті, яка містить сукупність знань про об'єкт пізнання, вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії п'яти психічних функцій свідомості й позасвідомого» [3, с. 410].

Важливим залишається питання про зв'язок концепту з його мовною об'єктивацією. Домінуючим у лінгвоконцептології, на наш погляд, є розуміння неповної мовної об'єктивації концепту, оскільки численні когнітивні дослідження довели існування ментальних репрезентацій іншого типу, крім вербальних (наприклад, образи, схеми, картинки, пропозиції, когнітивні метафори тощо). Наявність у концепту мовної репрезентації робить його більш доступним для спостереження, стабільним і забезпечує можливість обміну інформацією між мовцями [4, с. 31].

Лінгвоконцептологи описують концепти у вигляді моделі з кількома шарами. Так, З.Д. Попова й І.А. Стернін говорять про наявність, як мінімум, трьох структурних компонентів концепту: 1) чуттєвого образу (який включає суто перцептивний образ і когнітивну метафору), 2) інформаційного змісту (мінімум когнітивних ознак, які визначають найбільш суттєві риси явища, що концептуалізується), 3) інтерпретаційного поля (сукупність когнітивних ознак, через які відбувається інтерпретація інформаційного змісту концепту) [4, с. 75–80].

Для опису кожного структурного рівня використовуються свої методи: компонентний аналіз, дефініційний аналіз, контекстуальний аналіз, когнітивний аналіз (як опис структур знання, що стоять за мовною формою, яка вивчається) й, нарешті, концептуальний аналіз, який є більш загальною процедурою. О.С. Кубрякова визначила концептуальний аналіз як «певну операцію «вилучення загального знаменника» з усіх попередніх спостережень» [5, с. 51].

Отже, **мета статті** – описати ту частину концепту CONFINEMENT, яка зараз активно вербалізується у зв'язку з пандемією COVID-19. Для цього проведено аналіз словникових дефініцій слова-репрезентанта цього концепту – *confinement*, його синонімів, антонімів, текстуальних номінацій, а також когнітивну інтерпретацію отриманих даних.

Виклад основного матеріалу. Аналіз дефініцій зі словників Trésor de la langue française informatisé (TLF) [6], Larousse en ligne [7], Wictionnaire [8] показав, що у значенні слова *confinement* лексикалізувалися такі ознаки одноіменного концепту: 1) «бути вилученим/замкненим», 2) «замикати кого-небудь»; 3) «у вузьких межах» (Fait d'être retiré; action d'enfermer, fait d'être enfermé (dans des limites étroites) [6]). Ці ж ознаки зафіксовані в значенні дієслова *confiner*, від якого утворився відповідний іменник (Enfermer quelqu'un dans un lieu, le tenir dans d'étroites limites [7] – замкнути когось у певному місці, утримувати його у вузьких межах). Отже, іменник *confinement* утворився в результаті номіналізації, внутрішня когнітивна модель якої вказує на результат дії «утримання кого-небудь у певних межах».

Первинним значенням іменника *confinement* є «ізоляція (ув'язненого)» («isolement (d'un prisonnier)»), яке зараз у словниках [6] помічається як застаріле. Проте сема «відокремлення/замикання/утримання кого-небудь» є базовою для синонімів іменника *confinement*: (1) *isolement* – Séparation d'un individu – ou d'un groupe d'individus – des autres membres de la société [7] (має семи «відокремлення від інших членів суспільства», «особи/групи осіб»); (2) *enfermement* – Action d'enfermer; fait, pour quelqu'un, d'être enfermé [7] (має семи «замикати», «бути замкненим»); (3) *quarantaine* – Mesure de police qui consiste à imposer un isolement provisoire de durée variable aux personnes, aux navires ou aux animaux et aux marchandises provenant d'un pays infecté par une maladie contagieuse [7] (із семами «полицейські заходи», «тимчасова», «ізоляція юдей/кораблів/тварин/товарів», «походять із країни, зараженої заразною хворобою»); (4) *réclusion* – Lit. Etat de quelqu'un qui vit solitaire, retiré du monde [7] (літературний іменник із семами «стан», «людина», «самотня», «відсторонена від світу»).

Як бачимо, ядро концепту CONFINEMENT становлять ознаки, які можуть бути описані у вигляді динамічної когнітивної структури – сценарію (у термінах [1, с. 110–111; 4, с. 83]), складниками якого є 1) «суб'єкт/інстанція, який/яка замикає утримує/обмежує», 2) «той, кого стримують/утримують/обмежують», 3) «час, на який утримують/обмежують», 4) «простір, у якому перебуває утримуваний», 5) «причина утримання».

Аналіз діагностичних маркерів (як актуалізаторів багатозначного слова у термінах [9, с. 88]) лексеми *confinement* у публіцистичних текстах, які вийшли протягом 2020–2021 років на франкомовних ресурсах lemonde.

fr [10], lesechos.fr [11], lepoint.fr [12], sortiraparis.com [13], charentelibre.fr [14], підтвердив, що концепт CONFINEMENT має внутрішню сценарну будову. Так, *confinement* у публіцистичних текстах представляється як **проміжок часу**, що:

– **має свою тривалість і проживається тими, на кого він розповсюджується**: le confinement d'un mois; pendant le confinement. Тому період *confinement* може:

1) **бути подовжений/відновлений/повторюваний**: la prolongation du confinement; le rétablissement du confinement; les confinements successifs; en période de reconfinement; le nouveau confinement de deux semaines; un mois supplémentaire en confinement;

2) **мати свою внутрішню хронологію**: les Français ont vécu mercredi le 18 mars leur première journée complète de confinement; les images du second jour de confinement; le confinement entre dans sa deuxième phase. Обмеженість у часі та повторюваність періодів обмеження під час пандемії COVID-19 зумовили також розвиток номінативного поля антонімічного концепту DÉCONFINEMENT (premier déconfinement graduel/le deuxième déconfinement en France; un relâchement général au moment du déconfinement moucho) з базовою ознакою «скасування утримання». Усі інші ознаки цього антонімічного концепту вибудовуються в протиставленні до ознак концепту CONFINEMENT (Le Président Emmanuel Macron a détaillé ce mardi soir les modalités du déconfinement qui s'articule en plusieurs étapes avec mise à jour toutes les deux semaines. Ouverture des commerces, élargissement des déplacements, ouverture des lieux de culte seront suivis par la levée du confinement le 15 décembre prochain en même temps que les cinémas, musées et théâtres. Suivra ensuite, si la situation le permet, les salles de sport, restaurants, lycées et universités (13: 21/11/2020);

3) **мати свою типологію** за ознаками: «послідовність» (premier confinement/deuxième confinement avec crèches, écoles, collèges et lycées ouverts/troisième confinement, mais aéré); «всеохопність» (un confinement total/partiel; un confinement national/local; le Grand Confinement; l'autoconfinement); «суворість» le confinement strict/très strict; «екстремність» (un reconfinement d'urgence);

– **обов'язково прив'язаний до певного простору** (країна/адміністративні одиниці): le confinement en France/ à Sydney; les villes placées en confinement; reconfiner l'Italie; un confinement élargi à tout le pays; le confinement strict en Guadeloupe; le confinement prolongé à La Réunion;

– **заповнений певними заходами** (les mesures de confinement; le dispositif de confinement), **які також мають свою сценарну структуру**: «un confinement avec permission de sortie à 10 km pour près d'un tiers des Français. Sans fermer les écoles» [11: 30/04/2021].

Отже, інформаційний зміст концепту CONFINEMENT представлений ознаками «тривалість у часі», «локалізація в просторі», «наповненість заходами», кожна з яких має своє внутрішнє структурування. Когнітивна метафора, яка формулася під час першого обмеження навесні 2020 року, була в термінах війни, що триває: «епідемія – це війна» // «обмеження пересування це спасіння» (Le lundi 16 mars 2020. «Nous sommes en guerre», lance-t-il (E.Macron). Le lendemain, le 17 mars, à midi, la France se confine» [11: 30/04/2021]; «Coronavirus: plus de 60000 vies sauvées par le confinement en France»

[11: 23/04/2020]. Інформаційні джерела постійно надають статистику врятованих життів завдяки обмеженню пересування.

У вербалізації окремих зон інтерпретаційного поля (у термінах [4, с. 78]) концепту CONFINEMENT можна простежити включення загальних оцінок «добре»/«погано». Так, у **утилітарній зоні**, яка відображає прагматичне ставлення мовців до *confinement* як до «паузи у звичних справах», обмеження може оцінюватися позитивно, оскільки дає змогу присвятити цей час довготривалим (наприклад, приготування страв, які вимагають багато часу, – «*Quelques bonnes idées de recettes au long cours en période de reconfinement*» (10:15/11/2020)) або улюбленим справам для самовдосконалення (наприклад, для творця коміксів обмеження дало можливість сконцентруватися на особистих проєктах: «*L'auteur de bande dessinée (notamment Beauté Noir; Glénat) installé à Angoulême vit le confinement comme une aubaine. Dégagé de l'urgence des commandes à rendre aux éditeurs, il a entamé un travail plus personnel. «Je peux dessiner pour moi, sans aucune contrainte. Je me suis fixé comme défi de m'améliorer, de me surprendre...»*» (14: 14/04/2020)). Проведене під час першого обмеження опитування показало, що у французів з'явилися «des activités confinées» (обмежені активності) [16], якими вони замінили звичні культурні заходи – відвідування театру, кіно тощо. Тому можна констатувати формування когнітивної метафори «vivre le confinement comme une aubaine» («проживати обмеження як подарунок долі/шанс»).

Навпаки, для **енциклопедичної зони** ознака «обмеження пересування (особливо довготривале) змінює фізичні властивості людини» може включати негативну оцінку, оскільки фізичний стан людини за таких умов, як правило, погіршується. Наприклад, збільшення ваги через зменшення фізичної активності й загальна втрата пильності в незвичному середовищі збільшують кількість нещасних випадків на воді: «*Les confinements successifs dus au Covid-19 ont pu entraîner à la fois «une altération des conditions physiques suite au manque d'activité et à la prise de poids», ainsi qu'«une baisse globale de la vigilance et de l'appréhension du risque de noyade»*» (10: 13/07/2021).

У **регулятивній зоні** головними класифікаційними ознаками є «що можна робити» і «що не можна робити» під час *confinement*, внутрішня структура яких залежить від типу обмеження. Так, якщо, наприклад, під час *le Grand Confinement* (Велике Обмеження) навесні 2020 року було заборонено виходити з оселі без спеціального дозволу, то в лютому 2021 року під час другого *confinement* було вже «дозволено супроводжувати дітей до школи (якщо вони залишаються відкритими); піти на прийом до лікаря та надати допомогу близьким; їздити на роботу тощо» (Ce qui est autorisé: accompagner ses enfants à l'école (si elles restent ouvertes); se rendre à un rendez-vous médical et porter assistance à ses proches; se rendre au travail (et télétravailler) etc [13: 22/02/2021]), «заборонено: приватні та громадські збори, поїздки по території, відвідування університету тощо» (Ce qui est interdit: les rassemblements privés et publics, les déplacements sur le territoire, aller en cours à l'université etc). Кожен дозвіл або заборона мали роз'яснення, тобто передбачали «внутрішні» сценарії дій.

Когнітивна ознака «confinement inspire» («обмеження надихає») всередині **соціально-культурної зони** фіксує появу нового феномена в мистецтві, коли нові правила існування в період пандемії стають джерелом натхнення для митців у різних сферах, наприклад, у балеті (*Biarritz: le confinement inspire*

une création au chorégraphe Thierry Malandain (15: 20/03/2021)) або кіно (*Cannes 2021: dans «Journal de Tüoa», l'enfermement du confinement inspire Miguel Gomes* (10: 13/07/2021)).

Висновки. Отже, опис концепту CONFINEMENT на основі аналізу засобів його вербалізації у французькій мові показав, що цей концепт має складну структуру, в основі якої лежить динамічна когнітивна модель сценарію зі складниками: 1) «la cause du confinement» («причина стримування/обмеження») – пандемія COVID-19, 2) «le sujet/l'instance qui confine» («суб'єкт/інстанція, який/яка стримує/обмежує») – центральна або місцева влада, лікарі тощо, 3) «celui/ceux qui est/sont confiné(s)» («той/ті, кого стримують/утримують/обмежують») – населення країни, окремої адміністративної одиниці, окремих хворий, його родина тощо, 4) «le temps de confinement» («час, на який стримують/утримують/обмежують») – кілька днів, тижнів, місяців, 5) «l'espace de confinement» («простір, у якому перебуває той, кого стримують/утримують») – власна домівка, лікарняна палата тощо. У семантиці слова-репрезентанта *confinement* почало формуватися окреме значення «confinement à domicile» (утримання вдома), яке у Франції, як і в багатьох країнах, практикується як основний захід боротьби з пандемією COVID-19. Досить тривале перебування вдома спричинило появу нових умов існування: виникли нові умови праці – дистанційно/удома; нова організація суспільного життя; нові домашні заняття, спрямовані на саморозвиток, тощо.

Наступні розвідки можуть бути спрямованими на уточнення класифікаційних ознак складників когнітивної моделі, яка лежить в основі концепту CONFINEMENT, що дасть змогу застосовувати їх для опису подібних концептів.

Література:

1. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Москва: Гнозис, 2004. 390 с.
2. Воробьева О.П. Концептология в Украине: обзор проблематики. *Лингвоконцептология: перспективные направления* / под ред. А.Э. Левицкого, С.И. Потапенко, И.В. Недайновой. Луганск: Изд-во ГУ «ЛНУ имени Тараса Шевченко», 2013. С. 10–37.
3. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Докілля-К, 2008. 712 с.
4. Попова З.Д., Стернин И.А. Семантико-когнитивный анализ языка. Воронеж: Истоки, 2007. 250 с.
5. Кубрякова Е.С. В поисках сущности языка. Москва: Знак, 2012. 208 с.
6. Trésor de la langue française informatisé. URL: [http://stella.atilf.fr/Dendien/scripts/tlfiv5/advanced.exe?8;s=3793591905](http://stella.atilf.fr/Dendien/scripts/tlfiv5/advanced.exe?8;s=3793591905;); (дата звернення: 12.08.2021).
7. Larousse en ligne. URL: <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/confinement/18092> (дата звернення: 12.08.2021).
8. Wictionnaire. URL: <https://fr.wiktionary.org/wiki/confinement> (дата звернення: 12.08.2021).
9. Стернин И.А., Саломатина М.С. Семантический анализ слова в контексте. Воронеж: Истоки, 2011. 150 с.
10. lemonde.fr. URL: <https://www.lemonde.fr/> (дата звернення: 14.08.2021).
11. lesechos.fr. URL: <https://lesechos.fr/> (дата звернення: 15.08.2021).
12. lepoint.fr. URL: <https://www.lepoint.fr/> (дата звернення: 14.08.2021).
13. sortiraparis.com. URL: <https://www.sortiraparis.com/> (дата звернення: 14.08.2021).
14. charentelibre.fr. URL: <https://www.charentelibre.fr/> (дата звернення: 15.08.2021).
15. sud-ouest.fr. URL: <https://www.sudouest.fr/> (дата звернення: 13.08.2021).
16. Jonchery A., Lombardo P. Pratiques culturelle. *Culture études*. 2020. № 6. С. 1–44.

Tarasiuk I. Features of verbalization of the concept CONFINEMENT in modern French

Summary. The article deals with the problem of studying the nominative means of concept CONFINEMENT in modern French, given verbalization by them of its cognitive features. Since the beginning of the COVID-19 pandemic, the concept CONFINEMENT has been actively nominated for its basic and peripheral features. Due to the fact that words of different nominative classes simultaneously carry information about the nature of the information itself and about the conventional method of its designation, their meaning is a certain result of conceptualization. The research has a linguo-conceptual direction, in which the concept is considered as a multi-substrate unit, the content of which is broader than the lexical and psycholinguistic meaning.

The corpus was French explanatory dictionaries and journalistic texts from French Internet resources for 2020-2021. Analysis of the meaning of the word *confinement* (as a representative of the studied concept), its synonyms, showed

that the basis of concept CONFINEMENT is a dynamic cognitive model of the scenario type, the components of which are “la cause du confinement” (“reason for restriction”), “le sujet/l’instance qui confine” (“subject/instance that restrains/restricts”), “celui/ceux qui est/sont confiné(s)” (“somebody/those who are restrained/restricted”), “le temps de confinement” (“the time during which the restraint takes place”), “l’espace de confinement” (“the space in which the one who is restricted is”). The analysis of diagnostic markers, which serve as actualizers of the meaning of the word *confinement* in journalistic texts, showed an extensive system of classification features for each component of the baseline scenario of restriction of movement of people in a pandemic. Thus, each element of the restriction situation that received its nomination, was interpreted as being a component of the cognitive scenario in the structure of the CONFINEMENT concept.

Key words: linguo-cultural concept, nomination, nominative field, verbalization, diagnostic marker.